

Toptoernooi Franeker

Fries Dammen

**Donderdag en zaterdag
25 en 27 Juny 2009**

**In het historische stadhuis,
Raadhuisplein 1, Franeker**

Inhoud

Inhoud	2
Fries dammen	3
Franeker en dammen	4
Programma Toptoernooi Franeker	7
De spelers	8
Het schema	10
Het speeltempo (Fischer-systeem)	10
Eindspeltoernooi	11
Jeugdsimultaan	12
Spelreglement Fries dammen	14
Met dank aan de sponsoren	15

Voor vragen kunt u contact opnemen met:

Liuwe Westra (liuwe.westra@mensa.nl / 0517-469245)
Marten Walinga (info@narwal.nl / 0517- 469181 /
06-34561133)
Klaas-Sjoerd Koopmans (kskoopmans@hotmail.com /
0517-469364 / 06-20370546).

Opgeven voor het eindspeltoernooi: liuwe.westra@mensa.nl.

Website “De Rûge Wolf” <http://www.fryskdamjen.nl>
Website Dambond Fries Spel <http://www.friesdammen.nl>

Sponsors: Gemeente Franekeradeel, Narwal Innovatie, Vermilion Oil & Gas Netherlands B.V., Huhtamaki Nederland B.V., Stichting Bedrijvencentrum Franeker
---

Fries dammen

Fries dammen, ook wel 'Oer Alles' genoemd, is al een heel oud spel, het wordt al sinds de zeventiende eeuw gespeeld. Het heeft andere regels dan het gewone dammen: je mag namelijk alle kanten op slaan, schuin, rechthoekig en overdwars. In het Friese damspel zit behoorlijk veel actie door de vergrote actieradius van de stukken. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het door de verticale en horizontale slag niet eenvoudiger is dan het normale spel.

Het Friese spel is nog steeds populair en wordt steeds meer verspreid, dit dankzij internet, artikelen in het blad van de KNDB, de nieuwe media en diverse stunts zoals het beachdammen in het IJsselmeer en de damtweekamp met kunstkoeien tijdens de Slachte-marathon.

Het is een spel dat echt bij Friesland hoort, bij z'n tradities en z'n cultuur. Wie weet wordt deze Friese cultuur, waarvan er menige variant in elk werelddeel te vinden is, ooit nog eens de nieuwe standaard van het damspel .....

Durft u de uitdaging aan? Menigeen ging u voor en verdiepten zich in de mogelijkheden van het Oer Alles. Zelfs na honderden jaren spelen en nu de laatste 10 jaar met behulp van de computer is het spel niet te bedwingen. Nog steeds zijn er ogenschijnlijk eenvoudige standen met 1 dam tegen 1 dam met schijf die zelfs door de snelste computers niet te berekenen zijn! Niet voor niets vermeld een zeventiende eeuwse Duitse encyclopedie dat het spel menig verstand te boven gaat en dat men daarom meer en meer de horizontale en verticale slag laat varen.....

Franeker en dammen

*“De bakermat van het moderne damspel ligt in Franeker”
troch Edward Jorna*

Lollum - Van het Oost-Siberisch Bergland tot de sloppenwijken van Rio de Janeiro; overal ter wereld wordt gedamd. Maar de vraag waar de oorsprong ligt van het spel met witte en zwarte schijven die kunnen schuiven en slaan werd nooit beantwoord. Daarom gingen leden van Friese damclub De Rûge Wolf in Lollum de afgelopen maanden op onderzoek uit. De verrassende conclusie: De bakermat van het moderne damspel ligt in Franeker.

Marten Walinga uit Waaksens, voorzitter van De Rûge Wolf, verrichte het voornaamste speurwerk. In de tweede helft van de vorige eeuw was een dambord een geliefd verzamelobject. Navraag bij verzamelaars en handelaars leerde Walinga dat alle oude 100-veldenborden - zonder uitzondering - in Franeker en in de omliggende dorpen zijn gemaakt. Het oudste dambord in Nederland dateert van 1696 en bevindt zich in Enkhuizen.

Bekend is dat in Europa 500 jaar geleden al op een schaakbord (64 velden) werd gespeeld. Nog steeds wordt dit spel, in verschillende varianten, beoefend in verschillende landen. Het heeft echter nooit de potentie gehad uit te groeien tot een internationale sport. Die potentie kreeg het damspel wel toen in Franeker rond het jaar 1750 het 100-veldenbord werd ontwikkeld. Vanaf de 18de eeuw verspreidde het 100-veldenbord zich zuidwaarts en van daaruit veroverde het bord van Friese makelij de rest van de wereld. „Der wie altiten al praat fan dat it damjen hjir yn Fryslân ûntstien is, mar no kinne wie dat ek mei wissichheid fêststelle”, aldus Walinga. „Op himsels is it

ek net sa nuver. Frentsjer wie in universiteitstêd. Grutte kâns dus dat studinten mei in nij boerd oansetten kommen binne.” Walinga en de overige leden van De Rûge Wolf ontdekten ook dat in Fryslân vóór de 20ste eeuw nooit volgens de huidige internationale regels gespeeld, maar altijd op de Friese manier - waarbij niet alleen diagonaal maar ook horizontaal en verticaal wordt geslagen - werd gespeeld. Het dammen Fries spel wordt nog altijd gespeeld en kent in Fryslân enkele honderden beoefenaars. Elke ‘internationale’ dammer weet echter van het bestaan van het Friese spel en heeft het weleens geprobeerd. Op internet weten dammers uit de hele wereld de sites te vinden waarop ze - anoniem - een partij Fries dammen kunnen spelen.

Dampspelers in Herberg (1791) - Willem Bartel van der Kooi, lector tekenkunst aan de universiteit van Franeker van 1798 tot aan 1808.

Na onderzoek door Hiele Walinga is duidelijk geworden dat hier Fries wordt gedamd.

Toch is het internationale spel, waarbij alleen schuin wordt geslagen, de dominante variant geworden. Aannemelijk is dat

het dammen op 100 velden in de jacht op wereldverovering ergens in de buurt van Parijs werd gestuit. Daar besloot met wel het nieuwe bord over te nemen, maar niet de nieuwe regels. De 'wereld' ging er in mee, behalve de eigenzinnige Friezen die vasthielden aan de oude regels van rechtdoor slaan.

Grootmeestertoernooi

Om Franeker als bakermat van het moderne damspel te eren houdt damclub De Rûge Wolf donderdag 25 en zaterdag 27 juni in het oude stadhuis van Franeker een tweedaags grootmeestertoernooi Fries dammen. Deelnemers zijn Teake Kooistra, Tsjerk Wijbenga, Marten Walinga en Augustinus van der Goot. De winnaar ontvangt 400 euro aan prijzengeld. Er zal worden gespeeld in de vroegere secretariskamer van het Franeker stadhuis.

(Bron: Friesch Dagblad)

Gemeente Franekeradeel
Harlingerweg 18
8801 PA Franeker
Tel (0517) 380 480
Fax (0517) 380 481
info@franekeradeel.nl

Stichting bedrijvencentrum Franeker

Contactpersoon: M. v.d. Weerd

Harlingerweg 46

8801 PC Franeker

Programma Toptoernoi Franeker**Donderdagavond:**

19.00 Opening door burgemeester mevr. M.J. Haveman
(onder voorbehoud)

19.15 Aanvang 1^e ronde:
Analyse door Jelle Wiersma
Demonstratie dammen op een Touchscreen

Zaterdag:

9.30 Opneing

9.45 Aanvang 2^e ronde
Analyse door Hein de Vries
Demonstratie dammen op een Touchscreen en online
dammen

10.00 - Jeugdsimultaan door Harmen Westra en

12.00 Rindert Walinga

13.30 - 14.00 Pauze

14.00 Aanvang 3^e ronde
Analyse door Hein de Vries
Demonstratie dammen op een Touchscreen en online
dammen

14.15 - 16.00 Eindspeltoernooi

18.00 Prijsuitreiking en informele nazit.

De Spelers

Taeke Kooistra (Fries kampioen 2009)
Marten Walinga (sneldamkampioen 2009)
Augustinus van der Goot (geplaatst via plaatsings-toernooi Winsum 2008)
Tsjerk Wijbenga (geplaatst via plaatsingstoernooi Winsum 2008)

12-voudig kampioen **Taeke Kooistra** uit Hartwert is een grote promotor van het Fries dammen in damdorp Hartwert. Met veel inzet heeft hij jaren achtereen de jeugd van hartwert en omgeving het Friese dammen-bijgebracht. Taeke Kooistra is een dammer die bekend staat om zijn diepgaande kennis van de openingstheorie en vaak een gelijkwaardig eindspel in zijn voordeel weet om te buigen.

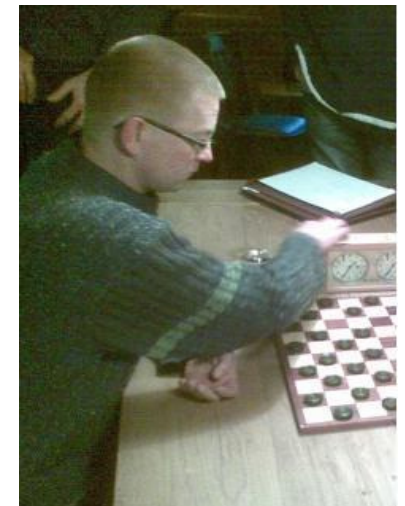
Marten Walinga is tot nu toe 1 keer kampioen geweest, hij zoekt veeluit in de openingstheorie en weet zijn tegenstander vaak te verrassen met een openingsnieuwttje. Hij houdt ervan om op de rand van wat nog kan te spelen en neemt hierdoor vaak veel risico.

12-voudig kampioen **Augustinus van der Goot** is een echte toernooispeler, vecht tot het eind om een klein voordeel in winst om te zetten. Hij is de laatste jaren met een enorme comeback bezig.

Tsjerk Wijbenga ut Arum, in telg van damleraar Taeke Kooistra zit dicht tegen de absolute top aan. Het wachten is op een definitieve doorbraak.

Het Schema

Donderdag:

1^e ronde   Kooistra – Wijbenga
                    Walinga – van der Goot

Zaterdag:

2^e ronde: van der Goot - Kooistra
                    Wijbenga - Walinga

3^e ronde: Kooistra – Walinga
                    Van der Goot – Wijbenga

De eerstgenoemde speler speelt met de witte schijven en de laatste ronde wordt er geloot.

Het speltempo (Fischer-systeem)

Voor elke partij is er 90 minuten speeltijd per speler + 30 extra seconden per zet.

Bij gelijk eindigen van spelers wordt er 1 spel gespeeld met de andere kleur met 10 minuten op de klok + 5 extra seconden.

Huhtamaki Nederland B.V., voorheen Leopack,
is gevestigd in Franeker en produceert
Eierverpakkingen en Fruit &
Groenteschalen uit vormkarton.

www.huhtamaki.nl

Eindspeltoernooi

Er wordt gespeeld met een beginstand waarbij elke speler 5 schijven op de onderste rij hebben. Er wordt zoveel mogelijk in groepen van 4 speler gespeeld.
Elke speler krijgt 15 minuten bedenktijd.

Voor elke groepswinnaar en de nummer 2 is er een prijs.

De winnaar van de hoogste groep mag zich eindspelkampioen noemen.

Er zijn maar 24 plaatsen beschikbaar.
Opegeven kan bij Liuwe Westra, 0517-469245 of per mail liuwe.westra@mensa.nl

www.narwal.nl

Jeugdsimultaan

Op zaterdag 27 juni zal om 10.00 uur in de foyer van het oude stadhuis een jeugdsimultaan worden gespeeld door Harmen Westra en Rindert Walinga.

De 12-jarige Harmen Westra uit Lollum is het afgelopen damseizoen pupillenkampioen van Fryslân geworden.

Harmen aan het dammen

De 10-jarige Rindert Walinga uit Waaksens werd tweede.

Schooldammen in Lollum

Er zijn 45 scholen in Franeker en omgeving aangeschreven om hier aan mee te doen. Het doel hiervan is om de kinderen in contact te laten komen met het Fries dammen.

Liuwe Westra geeft les op de school in Lollum

Door de combinatie met een gesponsord toernooi laten we de jeugd zien dat in deze klein Fries eigene denksport meer te halen is. Dit zou voor hen een stimulans kunnen zijn om met het Friese damspel te beginnen.

Alle scholen hebben een damcursus (geschreven door Tjalling Goedemoed) toegestuurd gekregen en alle kinderen die meedoen krijgen dezelfde beginnerscursus.

Spelreglement Fries Dammen

1. Het wordt gespeeld op een normaal dambord met honderd velden met het donkere veld linksonder.
2. Wit begint.
3. Een schijf mag 1 veld schuin vooruit worden geschoven.
4. Een schijf mag zowel vooruit als achteruit slaan in 8 richtingen (dus ook horizontaal en vertikaal)
5. Een schijf wordt een dam als het op de damlijn tot rust komt, er wordt dan een schijf bovenop gezet.
6. Een dam mag schuin vooruit en schuin achteruit worden geschoven zover dit mogelijk is.
7. Met een dam mag maar drie maal achterelkaar worden geschoven, daarna moet hij vrij worden gemaakt door een slag(eventueel met dezelfde dam) of door een zet met een ander stuk. Deze beperking vervalt wanneer men alleen maar dammen heeft.
8. Een dam mag ook in 8 richtingen slaan, de dam hoeft niet direct achter het geslagen stuk worden gezet.
9. Slaan is verplicht.
10. Meerslag gaat voor. Twee schijven hebben meer waarde dan 1 dam, 1 schijf heeft minder waarde dan 1 dam.
11. Damslag gaat voor, kan een dam en schijf een even grote waarde slaan dan is de damslag verplicht, anders gaat meerslag voor.

12. Pas na de slag worden de geslagen stukken van het bord gehaald.

13. Gedurende een slag mag wel vaker eenzelfde veld worden gepasseerd maar niet vaker een geslagen stuk.

14. Aanraken is zetten.

15. Wanneer een speler 2 dammen heeft en de tegenspeler 1 dam, dan heeft de speler maximaal 7 zetten om de partij te winnen, lukt dit niet dan is het remise.

16. De partij eindigt onbeslist (remise) wanneer beide spelers 1 dam heeft en niemand het kan winnen.

17. De partij is gewonnen wanneer de tegenspeler geen stukken meer over heeft of vast staat.

Succes met Oer Alles!

Vermilion Oil & Gas Netherlands B.V.
Zuidwalweg 2
8861 NV Harlingen

Met dank aan de sponsoren:

Gemeente Franekeradeel

Vermilion Oil & Gas Netherlands B.V.

Stichting Bedrijvencentrum Franeker

Huhtamaki Nederland B.V.

Narwal Innovatie

**Het gootmeestertoernooi wordt op 25 en 27 juni
gehouden in het historische stadhuis van Franeker,
raadhuisplein 1.**